

SZÓSZÉK – ÚRASZTALA – SZERTARTÁSOK

Kovács István

Egybenő, ami összetartozik¹

Kelj fel, tündökölj, mert eljött világosságod, rád ragyogott az Úr dicsősége. Bár még sötétség borítja a földet, sűrű homály a nemzeteket, de fölötted ott ragyog az Úr, dicsősége meglátszik rajtad. Világosságodhoz népek jönnek, és királyok a rád ragyogó fényhez. Emeld föl tekintetedet, és nézz körül! Mindnyájan összegyűltek, és hozzád jönnek, fiaid messziről jönnek, leányaidat ölben hozzák. (Ézs 60,1–4)

„Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város. A lámpást sem azért gyújtják meg, hogy a véka alá, hanem hogy a lámpatartóra tegyék, és akkor világít mindenkinek a házban. Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyákat.” (Mt 5,14–16)

Sok szeretettel köszöntelek, Kedves Testvéreim, ezen a lélekemelő ünnepen, amikor szinte elszorul bennünk a szó, a lélek, mert érezzük mindnyájan, ebben a történelmi pillanatban az idő besűrűsödését és jelentőségét.

Amint itt állok ez ünnepre gondolva, egy kép idéződik fel előttem, amely minden bizonnyal sokatok számára ismerős: Nagyanyám kezét látom a kályha előtt, amint a leszakadt tüzet éleszti újra. A piszkavassal gondosan összegyűjti a rostélyon hamu alatt senyvedő paraszakat, és azok a piciny, szinte csak szentjánosbogárnyi paraszak, amikor egymás melegéhez érnek, akkora erőt nyernek egymástól, annyira áttelekesülnek, hogy nemcsak az újabb hasáb fát képesek láng-

¹ Elhangzott a Magyar Unitárius Egyház egyházegyesítő zsinatán, Kolozsváron, 2012. június 28-án.

ra lobbantani, de szinte az egész világot képesek lennének átmelegíteni, az újjászületett tűz dorombolásában József Attila sorait dúdolta: „*Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni, hogy melegednének az emberek...!*”

Ezt az egymásra találó, egymást felizzító, világot átmelegítő parazsak örömet érezzük most, amikor erdélyi és magyarországi egyházrészeink újra együtt vannak. Ezt az örömet élhették meg azok a zsidók, akiknek Ézsaiás próféta hirdette a szabadulást a babiloni fogságból, amikor végre hazatérhettek, újra átölelhetnék egymást, és soha nem látott lelkesedéssel hozzáláthattak a templom újjáépítéséhez. Bennünket ugyan nem hurcoltak el a zsidókhoz hasonlóan, de helyünkön maradvá ejtettek babiloni fogságba, más eget hurcolva fölénk és határokat vonszolva közénk, szétszaggatva nemzetünket és egyházunkat. A fogságból hazatérők lelkesedésével és hitével vagyunk itt mi most, egymásra találva és örvendezve azon, hogy a hitünk, együvé tartozásunk felülírt minden szögesdrótot, mesterséges határt, bizonyítékául annak, hogy egybenő, ami összetartozik.

Itt vagyunk, ünnepeünk, és – mint minden ünnepkor – egyrészt múltba tekintünk, másrészt meg jövőt álmodunk. Amikor igazán ünnepeünk, mindig leomlanak a tér és idő korlátai, és ilyenkor térben és időben távoliak, egyaránt együtt vagyunk.

Hangzik az ézsaiási biztatás: „*Kelj fel, tündökölj, mert eljött világosságod, rád ragyogott az Úr dicsősége... Emeld fel tekintetedet és nézz körül!*”. Emeld fel tekinteted az égre, és lásd meg mindenk fölé a történelem Urát, a gondviselő Istent, aki megpróbáló sorsodban soha nem hagyott cserben, meghallgatta imáidat és mindig erőt adott szenvedéseid elhordozásához. Emeld fel tekintetedet unitárius közösség, és vedd észre, hogy ez az egyesülés nemcsak térbeli egymásra találás. Nemcsak erdélyi és magyarországi fiaid és leányaid érkeztek haza Hozzád e napon, de érkeznek most az idő különböző partjairól azok is, akik előttünk jártak, és itt vannak Istenbe vetett bizalmunkban a még meg nem születettek is, a holnap gyermekei, akikért érdemes szépen és felelősen élni, hogy szép rendben átadhassuk örökségünket. Közel és távol, múlt-jelen-jövő – mind együtt van Isten szétszakíthatatlan ölelésében.

Ilyenek az ünnepek. Mind együtt vagyunk, mint ahogy ilyenkor családjainkban is mind együtt vannak az élők és a csak lélekben jelen levők. Amint mesélnek róluk, megelevenednek a megsárgult képeken a dédapák, a dédanyák, ölükbe kuporodnak a múltra figyelő gyermekek; mozdulatlan kezük unokák fejét cirógatja, és ott vannak megidézten a szeretet gyűrűjében, a család közösségében. Mert a jelen, amelyben élünk és mozgunk, olyan, mint a jéghegy látható csúcса, de minden küzdelmünkben és beteljesülésünkben velünk vannak láthatatlanul, a mélyben azok, akik előttünk jártak, akik – miként a jéghegyet tartja a

víz alatti láthatatlan rész – tenyerükön, vállukon tartják a jelent, akiknek köszönhetően vagyunk.

Emeld fel tekintetedet, és a lásd meg őket! Itt vannak székelyharisnyás földműves nagyapáink, a földből a termést kisimogató őseink, altatódalt éneklő, bölcsőt ringató édesanyáink; itt vannak a tógás, nyomdafestékes kezű nagy reformátorok, prédikátorok, a lét és nemlét partjai közé hidat verni akaró vigasztalók; itt vannak a nemzet szürke eminenciásai, iskolamesterek, tanítók; itt vannak a hazát védő katonák, szabadságharcosok, az értük imát mormoló, őket hazaváró menyasszonyok; itt vannak sápadt gyertyák fölé görnyedve a mások álmát virasztók: költők, tudósok, lánglelkű hazafiak; itt vagyunk mind, együtt!

Emeld fel tekintetedet! – szólít meg Isten, aki azért adta az ünnepeket, hogy a porhoz, a mindennapok araszolásához szoktatott tekintetünket felemeljük, hogy megnyitva előttünk a tér és idő *itt és most*-on túli láthatatlan valóságát megvilágosítsa, valósággal felrázzon, és rádöbentsen arra, hogy mi az alapvetően fontos és mi a mellékes, hogy miért érdemes élni, mi a célja annak az emberi életnek, amelybe beleálmodott Isten bennünket.

Miként életünk minden fontos momentuma, ez a történelmi jelentőségű egyházegyesítő esemény is csak akkor éri el célját, ha az örvendezésen túl önmagunkkal való szembenézésre, hű számvetésre késztet. Ez a számvetés egyrészt a múltunkra irányul: megérteni az utat, amelyet megtettünk, tanulni erényeinkből, tévedéseinkből, elődeink példájából. Másrészt meg a jelenre és a jövőre tekint: eligazodni a mában, új elköteleződéssel megélni küldetésünket a jelenben, megtalálni azt az utat, amelyen járva a jövőnkéről szóló álmok valósággá válhatnak.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg testvérem üldöztetésekkel terhes, dicső történelmünket, lásd meg, hogy szinte csodával határos módon maradtunk fenn a történelem viharai közepette, és minden próbatétel ellenére itt vagyunk. Emeld fel tekinteted, és lásd meg küzdelmes történelmünk igazi tanulságát: azért éltünk túl minden veszedelmet, mert megmaradásunkat nem kardra és erőre alapoztuk, hanem Isten igazi világosságára, azokra a maradandó értékekre, amelyek minden földi hatalmat túlélnek, és amelyek szolgálatába gyökerezett létezésünk. Mind nemzeti, mind unitárius egyházi vonatkozásban hittük és hisszük, hogy itt a Kárpát-medencében, Európa szívében, isteni küldetésünk van, hittük, hogy nemcsak önző fennmaradni akarásunk, de mindenekelőtt Isten ügyének szolgálata parancsol életet számunkra. Ez a hit adott erőt ahhoz, hogy nemcsak túléljük történelmünk megpróbáltatásait, de értékekkel gyarapítottuk nemcsak szűkebb pátriánkat, hanem egész Európát és az egyetemes emberiséget.

Emeld fel tekinteted, és lásd meg ezeket az értékeket, amelyek megmaradásunk fundamentumát képezték:

Lásd meg ott a reformáció 16. századában Dávid Ferencet, ezt a lánglelkű reformátort, a maga világot jobbítani akaró nagy álmával és kiállásával, ezerszer is ágaskodó gerincével, és az egész világot átfűteni akaró nagy-nagy hitével, aki-ről Szabó Dezső ezt írta: „A legnagyobb magyar reformátor, tragikusan szép arcú titáni alak és helye van az európai szellemtörténetben.” Németh László meg így fogalmazott: „A forradalom eleven szelleme, aki hatalmas tehetség, aki hitek és képtelések forgószelelén repül a dévai börtönig.” Hittel és a józan keresés mindent megkérdőjelező erejével, kutató, Istenig menni akaró reformátor, aki itt Erdélyben megálmodta és hitével megteremtette az unitárius vallást: az egy Istenbe vetett hitet valló, az ember szabadságát hirdető, a Jézus tiszta evangéliumába gyökerező egyszerű vallást, amely nem dogmákban keresi az emberi eligazodást, hanem Istennek az emberi lélekben megszólaló hívásában, mert „a hit Isten ajándéka”. És aki megálmodta, és hirdette, hogy az ember képes a jóra, a szabadságra, méltó arra, hogy szabadon és szépen ajándékozza el életét Isten ügyének.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg azt, amit itt ez a vallás, ez a kultúra, ez a nép kigyöngyözött ebben a korban, az 1568. évi tordai országgyűlésen kihirdetve a vallási és lelkiismereti szabadság törvényét, és kimondva azt, hogy mindenki azt a vallást gyakorolhatja, amely hitével megegyezik. Találókak erre a történelmi pillanatra is Ézsaiás szavai: „Bár még sötétség borítja a földet, sűrű homály a nemzeteket, de fölötted ott ragyog az Úr, dicsősége meglátszik rajtad. Világosságodhoz népek jönnek, és királyok a rád ragyogó fényhez.” Igen, fény ragyogott akkor Erdélyre, fény ragyogott nemzetünkre, amikor a világon először tudtuk megfogalmazni ezt a nagy igazságot, meghaladva évszázadnyival Európa más fejlett nemzeteit: kimondva a másság elfogadásának alaptételét abban a korban, amikor valóban még sötétség honolt itt Európában, abban a korban, amikor még üldözték vallásáért az embert; kimondva, hogy mindenki azt a vallást gyakorolhatja, amely felfogásával megegyezik. Igen, ez egy olyan érték az egyetemes emberiség szellemtörténetében, amelynek köszönhetően méltán mondhatjuk Ézsaiással, hogy „Világosságodhoz népek jönnek, és királyok a rád ragyogó fényhez”, és méltán nézhet fel ránk a világ. Benda Kálmán ezt így fogalmazta meg: „Az 1568-évi tordai országgyűlés mérföldkő az eltérő hitbeli meggyőződésűek egyenrangú együttélésének biztosításában. Az akkori fejedelemség példát mutatott toleranciából az akkori Európának, sőt részben a mainak is.” Igen, a mainak is, hiszen csak most, alig évtizednyire itt mellettünk Európában emberek ezreit tették tömegsírokba, csak azért mert másképpen imádkoztak, mert más volt a hitük. Igen, ez egy olyan sajátos magyar érték, amelyre, felekezeti hovatartozástól függetlenül, büszkék lehetünk. Egy olyan érték, amely az egyetemes emberiség sor-

sában meghatározó, mert minden demokratikus berendezkedésű társadalom alappillére: a másság elfogadását hirdeti.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg égre mutató ujjakként gyönyörű templomainkat a falvak közepén, halld meg a harangok hangját. amint imádkozni hívják a közösséget ünnepben és gyászban egyaránt. Lásd meg erődtített vártemplomainkat, amelyeknek falai egyaránt őrizték a gabonát, a szalonnát és a lélek táplálékát: a reményt.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg azokat az iskoláinkat benépesítő piros arcú diákokat, akiket történelme során egyházunk olyan fontosnak látott megajándékozni a szellem világosságával: tanítani, nevelni, hogy sok esetben előbb építettek iskolát és csak azután templomot. Nem véletlenül nem mondok „oktatást”, ahogy napjainkban szokás ezt mondani, mert ezekben a szellemi központokban vagy egyszerű falusi oskolákban a mesterek, kántortanítók, híres professzorok a véka tudás mellé egy köböl erkölcsöt mértek. Mert tudták, hogy csak tudással és emberi tartással emelhető fel népünk.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg azokat a hűséges szolgálakat, akik paláستtal a vállukon, szóval és szeretettel szolgálták népünket. Amint jöttem fel erre a nagy múltú szószerkekre, néztem az elkopott téglákat, az elkopott tölgyfalépcsőt, és hirtelen arra gondoltam, hogy mind az örökkévalóságban vannak már ők, akiknek léptei elkoptatták ezeket a lépcsőket. És hol vannak már azok a pillanatban elillanó ékesszóló prédikációk, amelyek kitöltötték ezeket a falakat, megérintették az emberi lelket itt ebben a templomban, és mindenütt szerte Erdélyben és a Kárpát-medencében? A szó elillan – mondanánk... de tudjuk, hisszük, hogy ez az elillanó szó, ha bejárta az utat lélektől lélekig, ha beíródott az emberi lélekbe, a kőtáblánál, ércnél maradandóbb közegbe, az emberi emlékezetbe és az örökkévalóságba vési bele magát. Hol vannak ők? Itt vannak, mert itt vagyunk testvéreim. Itt vagyunk azzal a hittel és azzal a lelkesedéssel, megmaradni akarással és küldetéstudattal, amelyet évszázadokon át a lelkünkbe véstek, amely erőt adott a túléléshez, és méltóvá tett ehhez az ünnephez.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg, hogy itt vannak mindazok, akik nemzetünk kimagasló személyiségei, akiket unitárius közösségünk szellemisége győzött ki, vagy akik Isten szabad keresésében, vallásunkban találtak otthonra, akiknek nem kell a nevük mellé mondani, mit tettek nemzetünkért, kultúránkért, mert nevük önmagáért beszél: Heltai Gáspár, Bogáti Fazekas Miklós, Bölöni Farkas Sándor, Brassai Sámuel, Kriza János, Berde Mózes, Orbán Balázs, Bartók Béla, Balázs Ferenc, László Gyula, Mikó Imre – hogy csak egy párat soroljak fel a hosszú sorból. Itt vannak velünk ők is, itt vannak műveik, szellemi örökségük

és a mai örömben, szemünk fényében itt van nemzetünkért és egyházunkért való vigyázásuk.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg, hogy egyházunk sorsa szervesen összefonódott nemzetünk sorsával, mind az értékteremtésben, mind a történelmi nehéz időkben. Bajban, reménytelenségben ott volt a reményt tápláló imádság: ott volt a szabadságharcokban, ott volt a trianoni szétszakadás tragédiájában, ott volt a lelkeket megsemmisíteni akaró kommunista diktatúra idején, ott volt és segített álmodni és remélni, hogy van babiloni fogságból való szabadulás. És lásd meg, hogy unitárius mivoltunkat mi mindig egyszerre mondtuk ki magyarságunkkal. Ez a kettő egyszerre volt fontos, és így hittük, hogy Isten előtt kedves mind vallási, mind nemzeti megmaradni akarásunk. Sem többek, sem kevesebbek nem vagyunk másoknál, és a világ szegényebb lenne nélkülünk. Ezzel a hittel voltunk mindig egyszerre unitáriusok és magyarok még akkor is, amikor a felekezeti türelmetlenség igazságtalan elbírálásban részesített. Bartók Béla ezt így fogalmazza meg: *„a magyarság számára talán a legszomorúbb, hogy az egyetlen magyar alapítású egyház, az Erdélyben a 16. században született unitárius – amely humanizmusával, a vallásszabadság 1568-ban kimondott törvényesítésével, és haladó szellemével kiemelkedő lehetne – állandó szálka volt a többi keresztény felekezet szemében. Ez gyakran ma is tapasztalható. Kis létszámuk miatt igen sokan nem is ismerik őket, és az időnként nyilvánosságra kerülő híradásokat idegenkedve vagy értetlenül fogadják.”* Ezen az ünnepen Ézsaiás mellett Jézus tanítása szólít meg: *„Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város. A lámpást sem azért gyújtják meg, hogy a véka alá, hanem hogy a lámpatartóra tegyék, és akkor világít mindenkinek a házban. Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.”*

A múltba tekintő számvetés bátorít: bátorít, hogy számbeli kisebbségünk ellenére történelmünk során felbecsülhetetlen értékeket hoztak létre elődeink, bátorít, hogyha ilyen nehéz körülmények között is meg tudtunk maradni, érdemeink vagyunk a jövőre. Istennek terve van velünk, küldetésünk van, és ez elől nem térhetünk ki. Ez ad erőt ebben a pillanatban, hogy újra elkötelezzük magunkat, hogy rádöbbenjünk küldetésünk magasztosságára. Isten a világ világosságának álmodott meg, és ezt a világosságot nem szabad véka alá rejtenünk, hanem fel kell mutatnunk mindenkinek.

Brassai Sámuel meggyőződéssel nevezte a jövő vallásának az unitarizmust, mert hitt abban, hogy az emberi szellem fejlődése elhozza a hitünk számára megfelelő körülményeket, de abban is hitt, hogy nekünk kell tennünk azért, hogy vallásunk a jövő vallása lehessen. Hitt abban, hogy világosságunkkal képesek vagyunk beragyogni a világot. Ha Brassai ilyen magasra állította a mércét,

élég-e ehhez a puszta túlélés? Elég-e a dicső múlt és az az elégtétel, hogy valami különös szerencse folytán unitáriusnak születünk? Elég-e véka alá rejtett lámpásnak lenni?

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg, hogy nem elég! A világosságot bűn elrejteni, mert nem elég azt megtalálni, de meg is kell osztani. A történelmünk tanulságai közt az is ott van, hogy ez a világmegváltó, világosságot megosztani akaró lelkesedés időnként alábbhagyott bennünk, hogy időnként kicsinyhitűekké váltunk, és puszta fennmaradásunkat is sikernek könyveltük el, máskor meg szinte abba is belenyugodtunk, hogy lassan eltűnünk a történelem színpadáról.

Emeld fel tekintetedet, és lásd meg, hogy ma, amikor unitárius egyházaink újraegyesülésében két test egységes új testet öltött, kérnünk kell gondviselő Istenünket, hogy ehhez az új testhez teremtsen új lelket belénk. Új lelket, amely új korszakot indít el, új lelket, amely nemcsak túlélni akar, hanem azzal a hittel és lelkesedéssel, amellyel Dávid Ferenc és Brassai álmodott, meg akarja változtatni, jobbra akarja tenni ezt a világot, mosolyra akarja igazítani arcát. *„Újjonnan kell születnetek” (Jn 3,7)* – hangzik Jézus biztatása. Ezzel a hittel kell visszatalálnunk az eredetek lelkesedéséhez, ezzel kell, hogy közösen elinduljunk és hinnünk, hogy küldetésünk van, hogy hitvalló egyházként vallani és vállalni kell ezt a küldetést. Vállalunk kell a belmissziót: ebben az egyesülés utáni lelkesedésben minden reményvesztett, önfel számolódásunkba beletörődött unitáriusnak Erdélyben és Magyarországon meg kell fogni a kezét, a szemébe nézni, és ujjongva kiáltani bele elfásult arcába: nem igaz, hogy csak elvetélt különös kísérlete voltunk a történelemnek! Van létjogosultságunk és jövőnk, ha hiszünk benne! Vállalunk kell a külmissziót is: megfogva azok kezét, akik a dogmatikus vallásokból és a korunkat gyötrő vallásos fanatizmusból kiábrándultan keresik a vallásban a szabadságot, akik tisztább és egyszerűbb vallás után vágynak, de nem tudnak rólunk. Nem hittéríteni kell, de fel kell mutatni világosságunkat! *„Nem rejthető el a hegyen épült város”* – hinnünk és hirdetni kell a világon egyre gyarapodó unitárius testvéreinkkel együtt, hogy vallásunk, amely az emberi szellem szabadságát hirdeti, a mában is szükséges, valóságos gyógyír ebben a sokszor vallásellenességtől, máskor meg vallásos fanatizmustól meggyötört korban. Hinnünk és hirdetni kell, hogy a média és a gazdasági érdekek túlerejével szemben fel kell venni a harcot a világot felfalni akaró, a vallást is haszonszerzéssé, kereskedelemmé süllyesztő gazdasági globalizációval szemben.

Ebben az ünnepi órában újjászülető reménnyel kell vallanunk és vállalunk magyar nemzeti identitásunkat. És mert az álmok teremtenek, hinni és álmodni kell, hogy egykoron minden egybenő, ami összetartozik! Hinni és álmodni!

Egy, a világűrből készített felvételt láttam nemrég, amelyen a Kárpát-medence egy csodálatos egység, olyan, mint egy szerető tenyér, amelyben élni álmódott bennünket Isten. Ha ezt szétszaggatták is időnként, ott volt és ott van mindig a haza a magasban: a szellem, a hit hazája. Az a hátország a magasban, ahonnan megsokszorozott erővel indulhatunk mindig honfoglaló csatába, újra visszafoglalni a talpunk alól kihúzott, szétszaggatott földet. Minden babiloni fogságból haza! Mindig haza! Isten minket úgy segítjen! Ámen.